

מראי מקומות - יבמות

צ:

ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א לבאר כוונת הרמב"ם, דאי"ז שאלה של "מילים בעלמא", אם לקרותו דברי תורה או לקרותו דברי סופרים, אלא שגם יש נפק"מ למעשה. דהיינו, דדבר שאנו קוראים דברי סופרים, אם בא ב"ד של אחרים ואומרים דבאמת עדיף לעשות הג"ש של קיחה קיחה בב' ענינים אחרים, ואין ללמוד ממנו לומר דקידושי כסף מן התורה הם, מאז והלאה לא יהיו קידושי כסף מהני. משא"כ אם דברי תורה הם, ודאי אין שייך לעשות כן. אולם ק"ק, דנמצא לפי ביאור זה ברבותיו של רש"י, שרש"י טעה בהבנת כוונתם. וע' בהגהות מיימוניות קושטנטינא (הודפס ברמב"ם מהד' פרנקל) על דברי הרמב"ם באישות שם, שהביא מר' שמחה, וז"ל - "ח"ו שאנשים שהם גדולים טעו בזה, אלא ה"פ, תינח דקדיש בכספא שהוא דרבנן, קדיש בביאה אחר הכסף, שהוא ודאי דאורייתא, דכתי' כי יקח איש אשה ובעלה, מאי איכא למימר, דודאי מה שהכסף קונה בלא ביאה וביאה בלא כסף, זהו רק דרבנן, אבל ע"י שטר לחוד זהו מדאורייתא, משום דאיתקדש הוי"ו ליציאה, וע"י שטר נסקלת. ומשני שוויה רבנן בעילתו בעילת זנות, ואז לא ישוה הקידושין".

ה. תינח קדיש בכספא

פרש"י, איכא למימר אפקעתא, דשוניהו למעות מתנה. והק' הרמב"ם בכתובות (ג), שאם המקדש קידש על דעת חכמים, שיהיו בטלים לפי דברי חכמים, א"כ מהי קו' הגמ' קידש בביאה מאי איכא למימר, הרי כיון דקידש על דעת חכמים, אין צריכים להפקיר המעות כלל, אלא רק לבטל הקידושין, והוי כמו כל תנאי. וכ' דאפשר דקו' הגמ' היא מה יעשו עם ביאתו (דהיינו, דאף יכולים לבטל קידושיו, אבל מה יעשה עם הביאה שלו), אבל כ' שאין נוח לו לפרש כן. ולכן פי' הרמב"ם קו' הגמ' באו"א, תינח קדיש בכספא, דאז ודאי עושה כן על דעת חכמים, דכיון דהפקר ב"ד הפקר, א"כ ודאי עשה קידושי כסף על דעתם. אבל קדיש בביאה מאי איכא למימר, הא י"ל דבאמת לא קידש על דעתם כלל. וע"ז משני הגמ' דשויה רבנן לבעילתו בעילת זנות, דהיינו שהוא לעולם מקדש על דעתם, ולא משום ההפקעת ממון עשה כן (ולכאו' לשון הגמ' שוויה רבנן וכו' ק"ק לפי"ז, דהא אי"ז נקודת התירוץ, וצ"ע).

ה. שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה

בענין זה, כ' בשו"ת הרשב"א (ח"ג, שצ"ג) - "שאם אתם מעמידין הכל על הדין הקצובים בתורה, ושלא לענוש אלא כמו שענשה התורה בחבלות וכיוצא בזה, נמצא העולם חרב, שהיינו צריכים עדים והתראה, וכמו שאמרו ז"ל, לא חרבה ירושלים אלא שהעמידו דיניהם על דין תורה... וכך אמרו ביבמות בפרק האשה רבה, בא' שרכב על סוס בשבת... וכן עושין בכל דור ודור ובכל מקום ומקום שהשעה צריכה לכך, ולייסר השוטים והנערים המטים עקלקלותם" (ולכאו' ק', אם צריכים דינים אלו, א"כ למה באמת

א. כולוהו נמי שב ואל תעשה נינהו

הק' תוס', הא סדין בציצית הרי הוא עובר בידים. וע' בקובץ הערות (ס"ט, א'), שהביא מה שהק' השאגת ארי' (ל"ב) על קו' התוס', דהא מבואר במרדכי (הל' ציצית) דלבישת בגד של ד' כנפות בלא ציצית חשיב כשב ואל תעשה, דאין איסור על הלבישה, אלא שיש מצוה עליו להטיל ציצית על הבגד, וא"כ אין קו' כלל מסדין בציצית, דודאי שב ואל תעשה הוא. וע"ש בקו"ה בהשמטות, שהביא מש"כ התוס' הרא"ש, ומשמע דהתוס' הרא"ש יישב קו' תוס' ע"י סברא כזו, דבאמת אינו אלא שוא"ת [והביא הא דלבש ציצית בשבת, שאינו יכול להטיל בה ציצית, דמ"מ מותר ללבושה בשבת] (ומה שלא פי' כן בת' של תוס' גופא, י"ל דס"ל דמשמע דת' של תוס' הוא דרך באופן שהוא עובר הוי שוא"ת, אבל בעצם הוי איסור של קום ועשה, ולכאו' זה תלוי בחקירת הקו"ה שהבאנו לעיל, ע"ש, וע"ש בקו"ה באריכות).

ב. ואפקעינהו רבנן לקידושין

ע' במרחשת (ב', י"א, ט') שהביא מהשטמ"ק בכתובות (ג) דס"ל דמה דאפקעינהו רבנן לקידושין מיני', אי"ז למפרע, רק משעת מעשה הגט, וביאר המרחשת דהרי זה כמו שאומר בשעת הקידושין שרוצה להיות הקידושין כל זמן שיהיו חכמים רוצים שיהיו הקידושין קידושין. וכ' דאף דס"ל לרבא בנדרים דהאומר היום את אשתי ולמחר אי את אשתי לא מהני, זהו רק משום דמתחלה קידשה בקידושין גמורים, אבל אם מקדשה מתחלה להדיא דכל הקידושין שלו הוא רק כל זמן שהחכמים רוצים, אז שפיר פקעי הקידושין (ובדומה לזה, שמעתי פעם לפרש מש"כ רש"י כאן "ואפקעינהו רבנן ע"י גט זה" לקידושין מינה", וביותר מש"כ רש"י בכתובות שם "ויהיו בטלין ע"י גיטין שהכשירו חכמים", דכוונת רש"י שיהי' הקידושין בטלין ע"י הגט שהכשירו חכמים, ואף דזה לא מהני בתורת גירושין, שהרי אי"ז גט מן התורה, אבל מ"מ היו הקידושין חלין עד נתינת גט זה שתקנו חכמים, ואז ממילא הופקעו הקידושין על דרך מש"כ המרחשת).

ג. התינח קדיש בכספא

פרש"י, איכא למימר אפקעתא, דשוניהו למעות מתנה. ועוד הביא מאית דאמרי דביארו דתינח קדיש בכספא, היינו משום דקידושי כסף מדרבנן. ותמה עליהם רש"י, הא גמרי' קיחה קיחה משדה עפרון, וג"ש מדאורייתא היא. וכבר כ' הכסף משנה (אישות א', ב') להשוות אית דאמרי זה (ורש"י בכתובות בג. הביאו בשם רבותיו) למש"כ הרמב"ם שם, דקידושי כסף מדברי סופרים הם, וכבר תמה עליו הראב"ד דשיבוש הוא. אולם כבר כ' הרמב"ם עצמו בתשו' (הובא בפ' הרמב"ן לספר המצוות, שורש ב') דודאי ס"ל דקידושי כסף מדאורייתא הם קידושין, אלא דס"ל להרמב"ם דכל מה שאינו מפורש בתורה אינו ראוי לקרותו "מן התורה", ונקרא רק דברי סופרים, כיון דמלימוד הסופרים הוא (ושמעתי

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - יבמות

צ: (המשך)

כח ביד חכמים לעקור המצוה [ע"ש שהביא דוגמאות לדינו]. וא"כ, כיון שכאן יהי' הקנס שלא לטמא לה, דבשעת המצוה, הרי זהו גופא התקנה שלא לעשות המצוה, אז לא הי' שייך לגזור ולעקור המצוה. ומה שהראשונים לא תירצו כן, מבואר דלא ס"ל ליסוד של הרא"ם.

ח. מיטמא הוא לאשתו כשרה, ואינו מיטמא לאשתו פסולה

פי' הריטב"א, דדוקא אשתו כשרה נקראת שארו, אבל אשתו פסולה, דבעמוד והוציא קאי, קרינן ב' לא יטמא בעל בעמיו.

ט. כדי שלא תתגנה

פרש"י, כגון נדרי עיניו נפש. והק' הרשב"א, הא תינח נדרי עיניו נפש, אבל דברים שבינו לבינה מאי איכא למימרה. ועוד, הא טעמא אינו משום שלא תתגנה, אלא מדאורייתא היא, מדר' פנחס, דכל הנודרת על דעת בעלה וכו'. ולכן פי' דה"ק, הא דאמר ר' פנחס כל הנודרת וכו', היא מכוונא שלא תתגנה עליו, אבל הכא, דלמיפק קיימא, אינה נודרת על דעתו. ודברים שבינו לבינה נמי, כיון דלמיפק קיימא, שוב לא משתעבדא לי, ואי משום שלא תתגנה על בעלה, כשהיא נודרת בדברים שבינו לבינה לא אכפת לה, דתתגנה ותתגנה (דבריו אינם ברורים כ"כ, וצ"ע). עוד הק' הערוך לנח, איך קובעים הדין ע"פ טעמא דקרא, וכ' דמשום קו' אלו כ' תוס' לעיל (פס. ד"ה מאי) לגרוס מ"ט אמור רבנן בעל מיפר. וע"ש עוד בערל"נ שכ' נפק"מ לדינא בין גירסת תוס' וגירסת הרשב"א.

לא ציוותה אותן התורה. ולכאנ' פשוט, דהתורה ציוותה מה שהוא שוה לכל דוח, אבל ודאי צריכים להוסיף גדרים ועונשים בכל דור ודור לפי הדברים הנצרכים של אותו הדור ולכן אי אפשר לחדש כל הדינים בתורה, אלא דאנו למדין מן התורה מה הוא רצון ד', ואיך לתקנו היטב בכל דור ודור).

ו. מייגדר מילתא שאני

הק' הקובץ הערות (ע', א'), הא מבואר ברמב"ם (סנהדרין ע', א') דזהו דוקא בהוראת שעה [וכמו הא דאליהו לעיל], אבל לא לתקן לדורות, וא"כ איך אמרי' דדין מכת מרדות הוא מכח סברא זו דמייגדר מילתא שאני, הא הוי עקירת דבר מן התורה, ולכאנ' אין שייך בזה התירוף דמגדר מילתא. וכ' שיש לחלק, דמכת מרדות הוי כדי לרדות העובר עצמו שיעשה כהוגן, ואי"ז כעוקר דבר מן התורה, אלא הוי כאב המכה את בנו כדי ללמדו, שהוא כדי לתקנו על להבא, ואי"ז נחשב כעוקר דבר מן התורה. ומה שהק' הגמ' מהא דסקלו ב"ד למי שרכב על הסוס, זהו דוקא משום דהמיתו אותו, וזה לא שייך לתקנו להבא [ובאמת קו' הגמ' לא הי' מהא דהטיח באשתו תחת התאנה], ובזה שפיר תי' דמגדר מילתא שאני, והוראת שעה היתה [ולא כמכת מרדות, דתקנה קבועה היא].

ז. ולא זה וזה מטמאין לה, מנלן

כ' הריטב"א דה"ה דהי' יכול לומר דאין מטמאין לה משום קנס, אלא דקושטא דמילתא קתני, דגם מדאורייתא אינו מטמא לאשתו הפסולה (וע"ע ברמב"ן מש"כ בזה). וע' בערוך לנח שכ' דלכאנ' הי' שייך לתרץ קו' זו ע"פ יסודו של הרא"ם, דאם בשעה שהוא עושה מצוה, יש גזרה דרבנן שלא לעשות המצוה, אין